

IN MEMORIAM

Olga Oštrić – prva etnologinja u sjevernoj Dalmaciji¹ (1922-2012)

Biti etnologinja znači prvenstveno osluškiivati tuđe svjetove suočavajući se s razlikama, ponekad i oprekama vlastitom mišljenju, upuštati se u dugotrajnu avanturu dijaloga gradeći mostove između različitih kultura, mentaliteta i naravi. Niti uzajamnosti isprepliću se kroz dodir srca koji je osnova za profesionalnu nadgradnju. A upravo srdačnost, susretljivost, jednostavnost, toplina, blagost, nenametljivost, povjerenje u ljude i poštovanje svakog čovjeka, osobine su na kojima je temeljen privatni i profesionalni život profesorice Olge Oštrić. Riječi kojima je sama opisala svoje kontakte s ljudima profesoru Gavazziju i kolegi Stojanoviću to najbolje potvrđuju: na čuđenje prof. Gavazzija da je u kratkom vremenu znatno popunila etnografsku zbirku u Zadru odgovara: “Znate, profesore, kad sam došla u prvo selo u Ravnim kotarima, u Škabrnju – čuveno bogato selo – ništa nema. Kako ništa nema? Iza toga – ima, ali tek onda kad sam uspostavila kontakt sa ženama na način da su me dolazile pitati – čuj Olga, kamo bi svoga sina upisala, je li u učiteljsku školu ili u obrtnu školu ...”² Drugi primjer: prof. Oštrić i kolega Stojanović dolaze kod pojedinih obitelji u Kruševo radi priprema za snimanje filma o stočarima. Prof. Oštrić se obraća jednoj ženi: “Marija, kako si? Oćemo li ići sada gore? Oćemo?” On me gleda – “Olga, koliko ste puta bili tu? Jedanput. Popila sam rakiju, razgovarala o djeci, boleštinama, strugovođama, o svemu što njih zanima.”³

Njeno buduće zvanje naziralo se već u ranom djetinjstvu. Kao mala djevojčica, prolazeći s majkom petrinjskim ulicama uočavala je neobično živu igru boja i motiva na nošnji žena iz okolnih sela, oćarana ljepotom njihove nošnje. Sama je polako svladavala vez ućeći od majke, vrsne vezilje, i u osnovnoj školi jer je vez bio dio tadašnjeg školskog programa. Posebno mjesto u njenom dječjem svijetu zauzimali su i lonćari koji su svoje proizvode prodavali u jednoj petrinjskoj ulici istovremeno ih modelirajući na noćnom lonćarskom kolu. Oduševljenje i iskrena dječja znatiželja prema tim segmentima seoske tradicijske kulture njezinim su se odrastanjem produblivali i postali osnovnom motivacijom za studij etnologije. Njezini roditelji, prosvjetni djelatnici, seosku tradicijsku kulturu smatrali su znaćajnim dijelom kulturne baštine. “Službujuci po selima kao učitelji, uvijek su”, kako bi govorila prof. Oštrić, “brinuli i živili za narod – za obrazovanje naroda.”⁴ Tako je roditeljski dom bio prvo mjesto akulturacije.

¹ Olga Oštrić, djevojakćo Stažić, roćena je u Petrinji 5. kolovoza 1922. Osnovnu školu i niću gimnaziju pohaćala je u Petrinji, a više razrede gimnazije u Zagrebu gdje u razdoblju od 1941. do 1946. studira etnologiju. Od 1947. do 1951. radi u Etnografskom muzeju u Zagrebu. 12. prosinca 1951. imenovana je za upraviteljicu Narodnog muzeja u Zadru i za voditeljicu njegova Etnografskog odjela. Od 1952. do 1962. upraviteljica je Etnografskog muzeja, a od 1962. pa sve do svog umirovljenja voditeljica Etnografskog odjela Narodnog muzeja u Zadru.

² Potkonjak, Sanja. 2005. “Razgovor s Olgom Oštrić – etnološke priće.” *Zbornik radova Olge Oštrić*:16.

³ Ibid.: 7.

⁴ Ibid.:17.

Studirajući za vrijeme rata, sva etnološka saznanja dobila je isključivo iz knjiga. Nedoradostak terenskog rada u tijeku studiranja dobro je nadoknadila već prvim radnim mjestom u zagrebačkom Etnografskom muzeju koji ju je odlično pripremio za kompleksni muzejski posao koji će dolaskom u Zadar samostalno obavljati. Sa svojim suprugom, Grgom Oštrićem, poznatim zadarskim konzervatorom, osjećala je Zadar kao svoj rodni grad: život na Poluotoku, u neposrednoj blizini Gradske straže, u gradu koji je početkom pedesetih godina 20. stoljeća još bio pod ruševinama, gradu bogate kulturne baštine kojoj treba vratiti sjaj, gradu ugodne klime i gradu na moru koje otvara horizonte što je njezinoj naravi bilo vrlo blisko.

Koliko je voljela Zadar, toliko je voljela i selo, osjećajući da ono s gradom čini cjelinu. Selo je u to vrijeme željelo zaboraviti svoj identitet jer je on značio prvenstveno siromaštvo, zaostalost. Profesorica Olga je, pak, u njemu priželjkivala obnovljene seoske okučnice s uobičajenim dnevnim ritmovima, dijalog tradicije i suvremenog života. Obilazeći svoj teren vrlo često i pješke jer su autobusne linije bile rijetke, nailazila je na čuđenje. Tako joj je jedna žena rekla: "E, Gospe moja, kažeš da si udata. Kako te muž pustio tu da odaš po selima sama? Tako, zna kuda ću i šta ću raditi."⁵ Ili, primjerice, drugi put ju je u Krupi sreo jedan seljak i pitao: "Gospojo, odakle si? Od Zadra. – Ma je li? Nemoj ti meni kazat da si iz Zadra. Da si iz Zadra ne bi vako skakutala s kamena na kamen. Mora si ti odavle ka i ja. Nisam, ali znam skakutati kao i Vi."⁶ Svugdje je susretala zapuštenu seosku baštinu. Posebno je to bilo uočljivo kod nošnje koje su se ljudi stidili. Nove društvene okolnosti nisu potakle seljaka na dijalog s vlastitom baštinom, već su kod njega izazvale krizu identiteta. Svjesna da su to posljednji trenuci dotadašnje seoske tradicijske kulture, svu svoju pažnju usmjerila je prvenstveno na otkup građe. Tako u fundusu Etnološkog muzeja danas postoje kompleti i dijelovi nošnje iz čitave sjeverne Dalmacije, vezovi, nakit i oružje, kućni tekstil, glazbeni instrumenti, razni kućni inventar, zbirka poljodjelskog alata, domaće i importirane keramike, te druge zbirke vezane uz tradicijski život ovog područja.⁷ U njenom prikupljanju građe opet je do izražaja došla njezina oduševljenost tom vrstom građe. Tako npr. spominje svoje oduševljenje pronalaskom *špijude*, kopče koja je izgledala kao liburnska fibula, ili pronalazak *majite od skerleta*, tj. komada crvene čoje u obliku slova Y na kojoj su bili aplicirani ukrasi od mjedi i staklene paste, a koja je ukrašavala prsni dio ženske košulje. "Bila sam presretna jer sam ovakav primjerak našla na tri različita mjesta, u Diklu, Bukovici i Velebitskom podgorju". Nikada nije žurila

⁵ Ibid.:17.

⁶ Ibid.:18.

⁷ Prikupila je 3300 predmeta iz 151 naselja sjeverne Dalmacije. Svu građu je muzeološki obradila. Uz prikupljanje predmeta veliku pažnju obratila je i snimanju građe na terenu te se od 14 000 fotosnimaka i 9 000 dijazozitiva 80% odnosi na terenske snimke, a ostalo je muzejska građa. U suradnji s Etnološkim zavodom Filozofskog fakulteta u Zagrebu snimila je četiri dokumentarna filma na 16 mm vrpci: lončarstvo Iža i Ervenika, Stočarstvo na Velebitu, Uskršnji običaji u Novigradu, Stupe i vodenice u našem kraju, te dvadeset kraćih filmova na 8 mm vrpci. Najveći broj je snimljen na otoku Pašmanu. To su: pletenje košara, pletenje *siknjica* i vrša, tkanje, mlaćenje žita *cipima*, vršenje žita pomoću stoke, tj. magaraca, izrada opanaka *oputaša* i tučenje sočivica. Na kopnu je snimljeno samo tkanje u Vrani, a u Parčićima u Bukovici izrada opanaka *oputaša*. U muzejskim prostorijama u Zadru snimljeno je pletenje različitih gajtana, struka. U okviru Etnološkog zavoda Filozofskog fakulteta u Zagrebu uključila se u rad na Etnološkom atlasu Jugoslavije, surađujući u istraživanju sedamnaest predjela u sjevernoj Dalmaciji, a od 1972. uz novčanu pomoć Republičkog fonda za znanstveni rad sustavno obrađuje narodne građevne oblike u sjevernoj Dalmaciji, obišavši oko četrdeset naselja u prvom redu ugroženih turističkom izgradnjom uz obalu, na otocima i uz glavne prometnice. Nesebično je pomagala i drugim muzealcima koji nisu etnolozi, a zaduženi su za etnografske zbirke. Tako je za muzeje u Biogradu i Obrovcu otkupila više stotina predmeta. Godine 1983. kao umirovljenica pripremila je stalni postav s dvjestotinjak predmeta u Zavičajnom muzeju u Obrovcu. U Velom Ižu je postavila etnografsku zbirku s više od 600 predmeta. Pripremila je niz tematskih povremenih izložbi i kataloga vezanih uz različite teme iz tradicijskog života sjeverne Dalmacije. U raznim publikacijama i časopisima objavila je pedesetak tema, pregleda, izvještaja, prikaza vezanih uz različite vidove tradicijske kulture. Manje studije napisala je o nošnji, nakitu, muzeju, etnologiji na području sjeverne Dalmacije, a posebno su značajni radovi vezani za otok Lopud i Župu dubovačku koje je istraživala za vrijeme rada u Etnografskom muzeju u Zagrebu. Sudjelovala je na znanstvenim skupovima o otoku Pašmanu i Bukovici, a u okviru Muzičkih večeri u Donatu izvjestila je o narodnim glazbalima. Održala je niz predavanja u okviru rada Pododbora Matice hrvatske u Zadru. Redovito je surađivala i s dnevnim tiskom, radijem i televizijom, kontinuirano ukazujući na seosku tradicijsku kulturu kao važan segment kulturne baštine. Godine 2007. dobila je nagradu Zadarske županije za životno djelo.

sa zaključcima, već je smatrala da je potrebna detaljna analiza za koju ima vremena, dok za prikupljanje predmeta nema, te mu je dala prvenstvo. Muzejski život tih predmeta znači njihovo čuvanje, predstavljanje kroz izložbe i kataloge, upoznavanje novih naraštaja s baštinom te inspiraciju za suvremeni život u kojem ima sluha i za baštinu.

Kroz cijeli svoj radni vijek prof. Oštrić je veliku pažnju posvećivala muzejskoj dokumentaciji, smatrajući je kulturnim dobrom. Tako je vodila vrlo detaljnu dokumentaciju o svakom predmetu čime je ona postala izvor za različita istraživanja kulturnog identiteta.

Vrlo rano je uvidjela da će Gradska straža biti premaleni prostor za cjelovitiju etno djelatnost te je razmišljala o većem prostoru u kojem će biti izložbene dvorane za stalni postav i povremene izložbe, depoi, preparatorske radionice, bogata suvenirnica. Sanjala je o preuređenju zapuštene stare bolnice u strogom centru Zadra u Etnografski muzej, a dosanjala je samo maketu stare bolnice koja je ostala u depou s ostalim predmetima. Ipak, to je nije obeshrabrivalo već se uvijek nadala boljim vremenima, smatrajući da je njena dužnost učiniti ono što može u odgovarajućim uvjetima.

Dvije godine provela sam s njom u zajedničkom radu u Etnografskom odjelu. Profesionalno i privatno bila je dio moga života. Već od prvih radnih dana shvatila sam da ljude ne razdvajaju godine, već stavovi, sebičnosti, vlastita tvrdoća. Profesorica Oštrić bila je iznimno susretljiva, otvorena, mentorica i prijateljica, osoba koja poštuje individualnost mladog stručnjaka, zainteresirana za njegove putove, spremna mu nesebično pomoći ostavljajući ga da ide svojim vlastitim putem. Radeći i družeći se s njom shvatila sam važnost suradništva u kojem se rad i dokolica susreću i nadopunjuju nalazeći uzajamnu inspiraciju.

I danas, kad razmišljam o značenju njezinog etnološkog rada koji je ogroman, jer je ona bila prva etnologinja na ovom području koja je prikupila bogatu građu, sistematizirala je, prezentirala kroz stalne postave i izložbe, stručne radove i filmove, uporno ukazivala na važnost seoske tradicijske kulture kao važnog dijela hrvatske kulturne baštine, ipak, svima nama koji smo s njom surađivali i voljeli je, ljudske vrijednote koje smo otkrili kod nje utvrdile su nas u uvjerenju da one moraju biti polazište i za izgradnju profesionalnog profila koji jedino u tom slučaju vodi boljitku same struke.

Jasenska Lulić Štorić